

Paromlin

Romana Pozniak

U proljeće 2022. godine, nakon pet godina sustavnoga protjerivanja i **pušbekova** na hrvatskim granicama (npr. Davies et al. 2023), gradom Zagrebom, ali i drugim mjestima u Hrvatskoj koja se nalaze na **balkanskoj migracijskoj ruti**, počeo je prolaziti značajno veći broj ljudi u pokretu. Facilitacija tranzita već je u jesen 2022. dobila svoje humanitarno-sigurnosne konture, uključujući samoorganizirani humanitarni punkt u Rijeci, racije na zagrebačkom Glavnom kolodvoru i humanitarnu stanicu ispred nekadašnje tvornice Paromlin u Zagrebu.

Kao mjesto kraćeg boravka i stanica za ukrcaj na vlak prema Rijeci i krajevima uz granicu sa Slovenijom, prostor oko zagrebačkog željezničkog kolodvora postao je mjestom čestog prolaza i zaustavljanja ljudi u pokretu. Uz istovremeno povećanje broja „stranih radnika“, turista i stanara Prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite, **Porina**, koji su također često prolazili kolodvorom ili se zadržavali u njegovoj neposrednoj blizini, glavni je željeznički kolodvor u ljeto 2022. ostavljao dojam sasvim novog urbanog središta, oprostivši okrutnu podvojenost između predodžbe o kozmopolitskoj, interkulturnoj Europskoj uniji i njejoj politici sustavne ilegalizacije i prekarizacije ljudi koji s **Globalnog juga** raznim putevima nastoje migrirati u Europu.

Za razliku od reakcije državnih institucija, lokalnih stanovnika i civilnih inicijativa na izbjeglički koridor 2015. i 2016. godine, tijekom povećanoga tranzita 2022. godine standardizirani format skrbi i kontrole poput izbjegličkih kampova i sigurnosno-humanitarnih koridora nije uspostavljen, već su hrvatske vlasti masovno izdavale rješenja o povratku, uskoro nazvana **seven days paper**, provjeravajući imaju li rasno profilirane osobe u pokretu u vlakovima, autobusima i na javnim mjestima te dokumente sa sobom i privodeći ih u slučaju da nemaju (Pozniak 2023). Pritom, mnogi su bili prisiljeni kao prenočište koristiti napuštene prostore u blizini Glavnog kolodvora kao što je zgrada Zagrebačke banke, tvornica Paromlin ili prostor nekadašnjeg dućana kod kolodvora, tzv. Diskont.

Usprkos činjenici da je u Zagrebu na vlasti zeleno-lijeva koalicija Možemo, reakcija gradskih službi stigla je tek šest mjeseci nakon početka masovnije distribucije rješenja o povratku i povećanog zadržavanja ljudi u blizini Glavnog kolodvora. Naime, zagrebačka gradska uprava je krajem studenog 2022. godine, tek nekoliko dana prije otvaranja manifestacije Advent Zagreb, otvorila humanitarnu stanicu kod Paromlina. Iako je Paromlin kao spomenik industrijske arhitekture upisan kao zaštićeno kulturno dobro u Registru kulturnih dobara, radi se o izrazito zapuštenom objektu koji zbog svog oronulog izgleda, ali i potencijalne opasnosti, kod mnogih prolaznika izaziva strah i nelagodu. Nakon što je stradala u požaru 1988. godine, zgrada Paromlina djelomično je urušena zbog, kako su prenosili mediji, „dugotrajne nebrige i neodržavanja“, nakon čega je „bez odobrenja Ministarstva kulture, bivša gradska vlast na čelu s Milanom Bandićem provela rušenje dimnjaka, koji se također nalazio pod zaštitom“. Prema najnovijim podacima, taj objekt očekuje potpuna obnova teška 80 milijuna eura u sklopu projekta „Gradska knjižnica Grada Zagreba i društveno-kulturni centar na lokaciji Paromlin“, što je potvrdio i zamjenik gradonačelnika u promotivnom videu rekavši da se „nakon više desetljeća nebrige za najreprezentativniji gradski prostor [uključujući objekt tvornice Paromlin i zgradu Zagrebačke banke], ova gradska uprava uhvatila njegovog uređenja“.

Osim što se radilo o nezaštićenom prostoru s kojega se fasada vrlo lako mogla urušiti, podizanje humanitarne infrastrukture u sjeni gradske vreve – na mjestu koje je vrlo blizu centru grada i željezničkom kolodvoru, no ipak skriveno od javnosti – i to baš u vrijeme božićnoga festivala, sugerira da se osim o humanitarnoj mjeri radilo i o mjeri uklanjanja ili preusmjeravanja migranata u manje vidljive dijelove centra grada (Pozniak 2023: 256).

Potonje potvrđuju i riječi zamjenika gradonačelnika prilikom otvaranja stanice prema kojem je “mjesto izabrano vrlo pažljivo, izvan glavnih gradskih tokova, a opet blizu mjesta gdje je glavni prtok migranata”. Tome u prilog ide i činjenica da je policija te jeseni počela protjerivati ljude s Trga kralja Tomislava, poznatoga i kao Tomislavac, prostora u kojem je ranije prešutno ne samo dozvolila njihov boravak, već je izdavanjem rješenja (a prema podacima s terena i upućivanjem osoba u pokretu na Glavni kolodvor), facilitirala njihovo kretanje i zaustavljanje na javnim površinama u blizini zagrebačkog kolodvora. Osim toga, činjenica da su u skladu s božićnom festivalizacijom javnog prostora u studenom 2022. na Tomislavcu počele pripreme za klizalište i da je humanitarna stanica otvorena krajem istog mjeseca, sugerira da se radilo o svojevrsnom raščišćavanju prostora kako bi se advent mogao neometano održati (Pozniak 2023).

Humanitarna stanica sastojala se od dva grijana šatora – jednog za okupljanje migranata i drugog u kojem se dijelila hrana – i sanitarnog kontejnera. Nije nudila mogućnost noćenja, već je prema riječima predstavnika Gradskog društva Crvenoga križa bila osmišljena kao mjesto za kratkotrajnu, dnevnu okrepu. Okruživala ju je žičana ograda, a kako su meni i kolegicama rekli djelatnici Crvenoga križa, ispred ulaza su obično stajala dva

policijska službenika i jedan policajac u civilu u automobilu parkiranom pored. Premda je stanica primarno bila namijenjena osobama koje su u Zagrebu boravile s rješenjima o povratku, rečeno nam je da se dokumente nije provjeravalo i da je stanica primala sve, pa i lokalne beskućnike. Međutim, volonterima, istraživačima, novinarima i drugim posjetiteljima trebala je posebna dozvola za ulazak, a svoje pomalo bizarno iskustvo ulaska u stanicu zajedno s kolegicama, opisala sam u **bilješki s terena**:

Prvo nas je kod ulaza dočekaao policajac tako što je živčano trubio iz svog crnog Golfa nakon što smo prošle ulazna vrata stanice, a onda je izašao iz auta i uzbuđeno, mašući rukama govorio da ne možemo ući (kao di idemo, imamo li dozvolu itd.). Tu se stvorio i zaštitar koji je izvirió iz svog auta parkiranog na drugoj poziciji i pitao 'je li sve okej', ponašajući se čak malo zaštitnički prema nama. Uglavnom, policajac je otišao po djelatnike Crvenog križa i nakon manje rasprave, jer ipak nismo bile na popisu, dečki iz CK nazvali su šefa [...] i konačno dobili odobrenje da nas puste (13. 12. 2022.).

Kasnije smo saznale da su policajci bili na pauzi zbog čega u tom trenutku nije bilo nikoga na ulazu. Također, u razgovoru smo saznale i da Gradsko društvo Crvenoga križa koje je upravljalo stanicom na raspolaganju ima dva pomoćna kreveta za hitne slučajeve, kao i dodatne krevete i šatore u skladištu koje mogu upotrijebiti ukoliko gradska uprava to zatraži. Odjeća se nije dijelila zbog logističkih problema i problema sa svrabom, ali i zato što to također „nije zatraženo“, dok se hrana dijelila jednom dnevno u količini od 150 obroka. Broj posjetitelja na dnevnoj razini mjerio se podijeljenim porcijama hrane, pa je tako najveći broj dnevnih posjetitelja bio 170, no treba uzeti u obzir da su ponekad vjerojatno iste osobe više puta dnevno dolazile po hranu. Također, Crveni križ ponekad je na raspolaganju imao i pakete suhe hrane za van koji su se sastojali od ribljih konzervi, paštete, a katkad i kruha. Dnevni troškovi rada stanice iznosili su oko 10 000 kuna (grijanje šatora, voda, hrana i slično), a medicinsku pomoć pružao je obližnji Dom zdravlja u Krugama.

Tijekom razgovora dobile smo dojam da je našim sugovornicima bilo važno naglasiti da (dehumanizirajući) uvjeti stanice nisu (samo) odgovornost Crvenoga križa nego i gradske uprave i da oni svoj posao obavljaju u skladu s pripadajućim dužnostima i nadležnostima. Kad smo ih pitale za rizik od urušavanja fasade objekta ispred kojeg su podignuti šatori, priznali su da je situacija daleko od idealne, naglasivši ipak da su statičari provjerili stanje zgrade Paromlina i odobrili im rad na tom mjestu. Naposljetku, stanica je zatvorena nakon dva mjeseca rada, 26. siječnja 2023. godine zbog, prema službenim podacima, značajno manjeg broja posjetitelja od početka godine i ulaska Hrvatske u Schengen. Međutim, stanje u Rijeci svjedočilo je da se nije smanjio broj ljudi koji je prolazio Hrvatskom, već osobe u pokretu više nisu toliko često prolazile kroz Zagreb.

Zbog okruženja i pozicije u gradu Zagrebu, oskudnoga sadržaja humanitarne pomoći i vremenskog okvira otvaranja netom pred božićni festival, paromlinsku humanitarnu stanicu možemo smatrati odrazom sjecišta djelovanja nekoliko politika. S jedne strane, hrvatske vlasti, primarno Ministarstvo unutarnjih poslova, nastojale su kontrolirati kretanje migranata tehnikama temporalnog upravljanja u obliku sedmodnevnih rješenja (v. Pozniak 2023). S druge strane, zagrebačka gradska vlast, koja je načelno nastojala osigurati podršku ljudima u pokretu, reagirala je šest mjeseci kasnije i to netom prije početka Adventa, oslanjajući se pritom na kratkotrajnu infrastrukturu i eksternalizirani sustav javne skrbi, odnosno na humanitarne aktere i privremena, uglavnom neodrživa i neisplativa humanitarna rješenja. Na taj način, humanitarna stanica otvorena u sjeni postindustrijske ruinizacije Paromlina zrcalila je naizgled proturječan, ali u suštini komplementaran odnos između taktične politike lijevo-zelene gradske uprave i državnoga režima upravljanja migracijama, a kojima cilj u konačnici nije bilo osiguranje dugotrajne socijalne podrške osobama u tranzitu, već upravo suprotno, diskretna humanitarno-temporalna facilitacija napuštanja hrvatskoga prostora.

18. 12. 2023.

Literatura

Davies, Thom, Arshad Isakjee i Jelena Obradovic-Wochnik. 2023. "Epistemic Borderwork. Violent Pushbacks, Refugees, and the Politics of Knowledge at the EU Border". *Annals of the American Association of Geographers* 113/1: 169-188.

Pozniak, Romana. 2023. "Temporalnost humanitarne skrbi. Politike upravljanja vremenom u režimu migracija". *Narodna umjetnost* 60/2: 243-262.